PROIECTE DE REORGANIZARE A BISERICII ORTODOXE DIN BASARABIA 1917-1918

Mihail BULMAGA
CZU: 94:27(478)"1917/1918" mihailbulmaga20@gmail.com

The Russian Revolution of February 1917 brought some big changes among all the peoples of the Russian Empire. The Orthodox Church of Bessarabia, through the Diocesan Congresses, supported the idea of territorial and political autonomy of Bessarabia, also insisting on church autonomy. At the Diocesan Congresses of 1917, major decisions were adopted, important decisions for the further evolution of the diocesan church life.

Schimbările survenite în urma evenimentelor revoluționare din anul 1917 au determinat ca Biserica Ortodoxă din Basarabia să se implice activ în problemele și posibilitățile apărute și să ceară formarea pe teritoriul Basarabiei a unei mitropolii autonome cu trei eparhii sufragrane, alcătuind proiecte și declarații în acest sens.

Scopul lucrării constă în elucidarea și analiza proiectelor de reformare a Bisericii Ortodoxe din Basarabia propuse în anii 1917-1918, care aveau rolul și menirea de a conserva și a dezvolta elementul național românesc în spațiul basarabean. Pornind de la scopul enunţat, au fost stabilite şi **obiectivele lucrării**, care rezidă în: analiza istoriografiei temei investigate și aprecierea izvoarelor cu referință la tema de cercetare; identificarea și analiza acțiunilor Bisericii Ortodoxe din Basarabia în anii Primului Război Mondial; analiza intensificării mișcării naționale în Basarabia și rolul Bisericii Ortodoxe în această mișcare; estimarea acțiunilor și discursului Bisericii Ortodoxe din Basarabia în contextul noilor realități politice din anul 1917; definirea conceptelor de „autonomie” și „autocefalie” conform istoriei dreptului și a canoanelor Bisericii Ortodoxe; identificarea și analiza proiectului de autonomie al Bisericii Ortodoxe din Basarabia, propus la Congresul Eparhial extraordinar din anul 1917; estimarea impactului și importanței pentru Biserica Ortodoxă din Basarabia a unirii Republicii Democratice Moldovenești cu Regatul României. În perioada anilor 1918-1944 în istoriografia românească nu s-a scris foarte mult cu referință la tema cercetată.

Expuneri cu privire la acest subiect găsim la renumitul cărturar basarabean Ștefan Ciobanu, în lucrarea *Basarabia* [1], publicată în anul

1926, la istoricul basarabean, Iosif Parhomovici, în lucrarea *Arhiepiscopul Anastasie* [2], apărută în anul 1929, iar un alt autor este Petre Cazacu, cu lucrarea sa *Moldova dintre Prut și Nistru 1812-1918* [3], apărută în anul 1942.

Istoriografia comunistă a tratat evoluția Bisericii Ortodoxe din Basarabia de pe pozițiile doctrinei marxist-leniniste. Din 1990 și până în prezent, cercetările privitoare la istoria interbelică a Bisericii Ortodoxe din Basarabia s-au materializat în mici studii și articole, mai puțin în monografii și lucrări de sinteză [4, p.14]. Una din primele lucrări aparține istoricului sibian, Mircea Păcurariu, editată în 1993 la Iași cu titlul *Basarabia, aspecte din istorica Bisericii și a neamului românesc* [5].

O lucrare de sinteză privitoare la istoria Bisericii Ortodoxe din Basarabia aparține ziaristului Boris Buzilă, publicată în 1996 cu titlul *Din istoria vieții bisericești din Basarabia 1812-1918; 1918-1944* [6].

Cercetări privind viața bisericească din perioada enunțată au fost făcute și de către Gheorghe Palade [7, p. 223-231], Ion Negrei [8], Maria Danilov [9], Silvia Scutaru [10] ș.a.

Revoluția din februarie 1917 a produs o mare schimbare în rândul tuturor popoarelor Imperiului Rus. Căderea monarhiei, dispariția regimului țarist, a însemnat obținerea libertății și dreptății, lucru mărturisit și de către Biserică. Asemenea forțelor politice basarabene naționale, care militau pentru autonomie, Biserica a manifestat aceeași dorință.

Biserica Ortodoxă din Basarabia, prin Congresele Eparhiale a susținut ideea autonomiei teritoriale și politice a Basarabiei, insistând de asemenea și asupra autonomiei bisericești. Astfel, congresele eparhiale din anul 1917 au adoptat hotărâri de importanţă majoră pentru evoluţia ulterioară a vieţii bisericeşti eparhiale. Au fost adoptate o serie de reforme radicale în administrația eparhială și parohială. S-a propus ca eparhia Chișinăului și Hotinului să fie împărțită în trei eparhii, nord, centru și sud, formându-se astfel o mitropolie, în frunte cu un mitropolit și episcopi băștinași, care să cunoască limba română și tradițiile moldovenești [11, p. 63-64]. Limba română trebuia să devină obiect de studiu obligatoriu în toate instituțiile de învățământ. Era promovată o reformă importantă în sistemul de organizare al eparhiilor bazată pe principii democratice. Toate funcțiile, de la cântăreț la mitropolit, erau eligibile. Organul principal de conducere în toate rangurile administrative devenea Adunarea tuturor membrilor și Consiliul ales de către enoriași, unde

părerea fiecăruia trebuia să conteze. Un rol deosebit se acorda parohiei, cea mai mică unitate bisericească. Parohienii au obținut dreptul de a-și alege în mod democratic preotul, cântărețul, consiliul parohial etc.

Consiliul parohial avea menirea de a supraveghea și de a contribui la dezvoltarea educației moral-spirituale a enoriașilor. Preoții obținuse dreptul ca să-și aleagă în mod democratic protopopul, care până atunci era numit de către administrația eparhială [12, p. 65-67]. Biserica Ortodoxă din Basarabia se dorea autonomă de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe ruse, de politică și de stat, ca să-și îndeplinească cu adevărat menirea, lucru expus în proiectele elaborate. Odată cu proclamarea indepedenței Republicii Democratice Moldovenești la 24 ianuarie 1918, Biserica Ortodoxă din Basarabia a dorit formarea pe teritoriul noii republici a unei Biserici Autocefale, după principiul, un stat independent, o biserică independentă. Însă după unirea Basarabiei cu Regatul României, Biserica Ortodoxă a renunțat la ideea de a forma o Biserică Autocefală în Basarabia, considerând această idee în condițiile integrării în Statul Român, o anomalie [13]. Preoții basarabeni au fost mândri de libertatea obținută, în timp ce oameni ai Bisericii și figuri politice din Vechiul Regat nu priveau cu ochi buni această „democratizare" contrară organizării Bisericii din regat. Problema se va rezolva în timp, în contextul dialogului pentru unificarea diverselor structuri ecleziale ortodoxe adunate în cadrul României Mari [14].

Referințe:

1. CIOBANU, Ș. *Basarabia*. Chișinău: Imprimeria Statului din Chișinău, 1926. 477 p.
2. PARHOMOVICI, I. Arhiepiscopul Anastasie. În: *Revista Societăţii Istorico-Arheologice Bisericeşti din Chişinău*. Tipografia Eparhială, 1929, pp. 58-121.
3. CAZACU, P. *Moldova dintre Prut și Nistru, 1812-1918*. Iași: Viața Românească, 1942.
4. CIORBĂ, V. *Biserica Ortodoxă din Basarabia și Transnistria (1940-20-10)*. Chișinău: Pontos, 2011.
5. PĂCURARIU, M. *Basarabia, aspect din istoria Bisericii și a neamului românesc*. Iași: Trinitas, 1993.
6. BUZILĂ, B. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia 1812-1918; 1918-1944*. București-Chișinău, 1996. 375 p.

7. PALADE, G. Considerații privind factorii mișcării naționale din Basarabia la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea. În: *In memoriam professoris Mihail Muntean*. Volum editat de V. TOMULEȚ și alții. Chișinău: Cartididact.
8. NEGREI, I. Biserica din Basarabia pe calea unirii cu Biserica Ortodoxă Română. În: *Cugetul*, 2000, nr. 5, pp. 21-25.
9. DANILOV, M. Cenzura sinodală și cartea religioasă în Basarabia, 1812-1918 (între tradiție și politica țaristă). În: *Tyragetia*, Chișinău: Bons Offices, 2007. 264 p.
10. SCUTARU, S. Revendicările preoțimii în cadrul Congreselor Eparhiale din anul 1917. În: *Tyragetia*, s.n., vol. III (XVIII), 2009, nr. 2, pp. 253-259.
11. *Чрезвычайное Епархиальное Собрание Духовенства и Мирян Кишиневской Епархией, Протоколы и доклады*. Chișinău: Tipografia Eparhială, 1917.
12. *Ibidem*.
13. Arătările noastre cele bisericești după alipirea Basarabiei la România. În: *Luminătorul*, nr. 5, Tipografia Eparhială, 1918, p. 6.
14. ENACHE, G. *Biserica Ortodoxă din Basarabia în perioada 1917-1918*. 2018. [Accesat: 25.05.2020].Disponibil: https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/biserica-ortodoxa-din-basarabia-in-perioada-1917-1918-131780.html (accesat: 25.05.2020).

Recomandat
Liliana ROTARU, dr., conf. univ.